

سخن سردبیر

فضاهای پژوهش و ژرفکاوی در پیش روی اندیشه آدمی باز و ناپیدا کرانه است و عطش برای دانستن و نیاز برای دریافتن، بسیار! اما مجال برای کاویدن و توان برای رسیدن، محدود! محدودیت مجالها و توانها درمقیاس نیازها و امکانات هر نسل است، هرچند درمقایسه با استمرار نسله‌ها، توانها و فرصتها فراوان باشد! این ماییم و لحظه‌ها و امکانات و نیازهایمان و نمی‌توانیم دل به پویش آیندگان ببندیم، چه این که آیندگان، هرگرهی را که بگشایند و هر ابها می‌را که بزدایند، گره از کار خویش گشوده‌اند و بار خویش به مقصد رسانده‌اند و پشتواره ما همچنان بر دوش ما باقی مانده است!

این است که می‌بایست در مسیر پژوهش و تحقیق، همواره درنگی خرد ورزانه داشت و شناخت ضرورتها و اولویتهای را برشتاب و شتاب مقدم شمرد.

اختصاص یافتن این شماره از پژوهشهای قرآنی به شناخت و معرفی بایسته‌های پژوهشی، ریشه در این باور دارد. زیرا میدان برای تأمل در مباحث قرآن، گسترده است اما این که کدام زمینه ارتباط بیش تری با نیازها و واقعیت‌های زندگی عملی و شناخت‌های بنیادی انسان معاصر دارد، موضوعی است که خود نیازمند مطالعه و تأمل ویژه است.

این، ایده و انگیزه ما بوده است و این که تا چه اندازه توانسته ایم به هدف نزدیک شویم، بستگی به تلاش محققان و همکاران و اظهارنظر اندیشمندان و اندیشه‌ورانی دارد که با آنها به گفت و گو نشستیم.

با این همه، پیشاپیش اذعان داریم که آنچه در این مجموعه گردآمده است، نه همه پرسشها و زمینه‌های بایسته است و نه محققاً مهم‌ترین آنهاست، اما اطمینان داریم که:

۱. در لابلای این مجموعه پرسشها و موضوعها، می‌توان به نکته‌هایی نو و بایسته پژوهش دست یافت.

۲. کم‌ترین اثری که این حرکت در فرایند مطالعات قرآنی می‌تواند برجای نهد، معطوف ساختن ذهن اندیشه‌وران و قرآن‌پژوهان به مقوله (بایسته‌های پژوهشی) است.

۳. صاحب‌نظرانی که با نگاه انتقادی به این مجموعه خواهند نگریست، اگر همپای دیدن کاستیها، دارای نظریه‌های اثباتی نیز باشند، می‌توانند نقطه‌نظرهای خود را درباره بایسته‌های پژوهشی قرآن اعلام دارند و تصریح کنند که کدام موضوع قرآنی و کدام زمینه بیش از هر موضوع دیگر اولویت تحقیق و تبیین دارد.

اگر ما در این فصلنامه قرآنی از محققان و مصاحبه‌شوندگان چندی بهره‌جسته‌ایم، نه به خاطر محدودیتی است که برای خود در نظر گرفته‌باشیم، بلکه همت ما همواره این بوده است که از نظرگاهها و نظریه‌پردازان بیش تری استفاده کنیم و مرتبط بودن مباحث با (قرآن) و (علوم قرآنی) و برخورداری مقالات از استدلال و استنادهای علمی تنها مرزی است که تعیین کرده‌ایم.

از خداوند می خواهیم که ما را در شناخت و انتخاب زنده ترین و سازنده ترین موضوعات قرآنی - دینی - انسانی - اجتماعی یاری دهد، هرچند عزم و همت ما بر این امر، تنها نیمی از نیاز است و قابلیت‌ها و ظرفیت‌ها و توانهای ذخیره شده در فکر و اندیشه متفکران و محققان جامعه، و عزم و همت آنان در پاسخگویی به دعوت ما، نیم دیگر آن خواهد بود.

چه بسیارند کسانی که می دانند (چه نباید باشد)، ولی هرگز به خود زحمت نمی دهند تا بدانند و بگویند (چه باید باشد).

چه بسیارند کسانی که تا مرز شناخت کاستیها پیش می روند، ولی هرگز هنر آفرینش اثری را ندارند و برای پیشرفت و تکامل، طرحی نیندیشیده اند! شکوفایی بوستان معارف، هرچند مرهون نقدهای ناقدان بصیر است، اما نباید از نظر دور داشت که بذر اصلی حیات، آفرینش و تولید و طرح و اقدام است.

این نکته را نه به منظور مذمت (نقد) بلکه تنها و تنها به هدف ترغیب و تشویق به آفرینش و تولید اندیشه و تدبیر روشها آوردیم، چه این که خوشبختانه نقادان در میدانهای مختلف دینی و علمی و سیاسی و اجتماعی فراوان شده اند و سوگمندان طراحان و سازکاران و تولیدگران ف کر و مثبت اندیشان نظام آفرین اندک!

آنچه در این شماره در منظر اهل نظر قرار دارد به چند محور عمده باز می گردد:

۱. پرسشهایی چند در مبادی فهم قرآن

این موضوع از آن جهت مایه عطف توجه شده است و در عنوان نخستین مقوله مطرح گشته، که سیر منطقی مطالعات قرآنی آن را طلب می کرده است. چه این که هرگونه مطالعه و ژرف نگری در قرآن، مبادی، شرایط، لوازم و پیشنیازهایی دارد که تا آنها را نشناسیم، تأملات قرآنی ما هم به فرجامی بایسته نمی رسد.

نکته مهم این است که ما به عنوان ارائه دهندگان این موضوع، هنوز جای مباحث دیگری را در این زمینه خالی می بینیم و تنها میدانی را گسترده ایم تا گامهایی با استواری بیش تر در آن حضور یابند.

۲. پرسشهایی در زمینه تفسیر قرآن به قرآن

بی آن که تنها روش صحیح تفسیر را، تفسیر قرآن به قرآن معرفی کنیم، با گشودن این فصل خواسته ایم، نگاه قرآن پژوهان را به مقوله روشهای بایسته در تفسیر قرآن معطوف داریم.

۳. مجالهای تحقیق در علوم قرآن

مبحث علوم قرآن دیرینه ای طولانی در تاریخ مباحثات قرآنی دارد، ولی امروز به دو دلیل باید بدان توجه کرد:

الف. موضوعات جدیدی در شمار علوم قرآنی درآمده اند که نیازمند تحقیق و مطالعه هستند.

ب. برخی موضوعات پیشین باید از زاویه ای نو مورد بازنگری قرار گیرند.

۴. فلسفه اخلاق

مقوله فلسفه اخلاق پیشینه ای همپای پیشینه ادیان دارد و در طول تاریخ خود گفت و گوهای بسیاری را به همراه داشته است و در این راستا بررسی رهنمودهای آسمانی قرآن و تحلیل توفیق‌مندی ادیان الهی در پرورش انسانهای متعالی و ساختن جامعه‌های فرهیخته، نقشی بس با اهمیت در پاسخ‌گویی به پرسشهای مطرح در این

زمینه دارد؛ پرسشهایی که ۱۵ مورد از اساسی‌ترین‌های آن را آورده ایم. چنانکه شماره آینده فصلنامه نیز ویژه همین موضوع خواهد بود

۵. پرسشهای کلامی، در ساحت قرآن

اهمیت طرح این مبحث در فضای فرهنگی امروز بر اهل اندیشه پنهان نیست، چه این که در عصر حاضر به دو دلیل، دین، مورد پرسشهای کلامی و مبانی اعتقادی و هستی‌شناسی و هدایتگری قرار گرفته است:

الف. رویکرد انسان معاصر به دین و باورهای دینی و پناه‌جویی آن از ساحت باورهای دینی برای رهیدن از پوچی و اضطراب و ...

ب. حضور دوباره دین در صحنه سیاسی - فرهنگی جهان، به عنوان عنصری نیرومند و حرکت‌آفرین و جهت‌دهنده.

در این میان موضوعات و محورهای کلامی و فلسفی که در پرتو قرآن باید مورد مطالعه قرار گیرند بسیارند. پنج محور از مهم‌ترین‌ها را یادآور شده ایم که عبارتند از:

حقیقت ایمان، پلورالیسم و تکثرگرایی، تسامح و تساهل دینی، حقیقت معجزه و ماهیت و خاستگاه شرور.

به هر حال اگر در حوزه‌های علمی و دانشگاهی و مراکز تحقیقاتی و مطالعاتی، اندیشورانی متناسب با زمینه‌های تخصصی خود، مباحثی را از دیدگاه آیات قرآنی نیازمند پژوهش می‌دانند، می‌توانند این فصلنامه را آگاه سازند، چه این که پرونده این موضوع همچنان گشوده است و چنان که مشهود است، برخی میدانهای اساسی مانند مطالعات قرآنی در زمینه‌های علوم تربیتی و روان‌شناسی، فلسفه تاریخ، فلسفه سیاسی، مدیریت انسانی و حقوق، مطرح نشده‌اند، با این که در شمار نیازهای ضروری انسان معاصر قرار دارند.

امید است این تلاش مورد رضای خداوند وحی قرار گیرد و دریچه‌ای باشد، فرا روی پژوهشگران قرآنی و دانش پژوهان رشته‌های علوم و معارف اسلامی به سوی گستره معارف وحی تا با بصیرتی فزون‌تر، موضوعات تحقیقی خود را گزینش کنند و به این امید که اصل (شناخت بایسته‌های پژوهشی و اولویتهای تحقیقاتی) در همه میدانها و مراکز علمی، بیش از پیش مورد توجه برنامه‌ریزان، سیاستگذاران و محققان قرار گیرد.